

МЕТА І ЗМІСТ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАУКОВОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Л. В. Курило

Київський національний лінгвістичний університет

У статті досліджуються мета і зміст навчання магістрантів мовних спеціальностей професійно орієнтованого наукового писемного мовлення як базисні категорії методики викладання іноземних мов. Визначено стратегічну мету й конкретизовано цілі та завдання, описано компоненти предметного і процесуального аспектів змісту навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого наукового писемного мовлення.

Ключові слова: мета навчання, завдання, зміст, предметний аспект, процесуальний аспект.

Л. В. Курило. Цель и содержание обучения будущих преподавателей английского языка профессионально ориентированной научной письменной речи. В статье исследуются цель и содержание обучения магистрантов языковых специальностей профессионально ориентированной научной письменной речи как базисных категорий методики обучения иностранным языкам. Определена стратегическая цель, а также конкретизированы цели и задачи, описаны компоненты предметного и процессуального аспектов содержания обучения будущих преподавателей английского языка профессионально ориентированной научной письменной речи.

Ключевые слова: цель обучения, задачи, содержание, предметный аспект, процессуальный аспект.

L. Kurylo. Aims and content of professionally oriented scientific writing teaching methodology for future teachers of English. The article analyses aims and content of teaching professionally oriented scientific writing skills to students of linguistic specialties who do their research work to get the master's degree. The corresponding aims and objectives are defined, the components of subject and process content aspects of teaching future teachers of English to write on professionally oriented scientific items are described.

Key words: aims, objectives, content, subject aspect, process aspect.

Реалії сьогодення в українській системі вищої освіти зумовлені залученням її до глобальних інтеграційних процесів у галузі освіти і науки, а їхні особливості диктують певні вимоги до здійснення наукової роботи у вищих навчальних закладах (ВНЗ). Зокрема йдеться про необхідність наукової підготовки випускників ВНЗ: досягнення мобільності студентів та науково-педагогічних працівників можливе за умови успішного міжкультурного спілкування у галузі науки. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями (ЗЄР) рівень володіння англомовним письмом майбутніх викладачів англійської мови на початку навчання в магістратурі становить С1.2, який визначається як рівень “високої академічної мобільності” (enhanced academic mobility level – переклад наш) [4, с. 23]. Аналіз викладених у Концепції організації підготовки магістрів в Україні положень, які корелюють з цілями, визначеними у Сорбоннській декларації, свідчить, що у магістратурі провідними є професійна та наукова складові навчальної діяльності майбутніх викладачів англійської мови, що, в свою чергу, має відобразитися у чинних Робочих навчальних програмах з англійської мови зі спеціальності 8.02030302 “Мова і література” [5]. Так, у Київському національному лінгвістичному університеті навчання наукового писемного мовлення (НПМ) узгоджується з Робочою навчальною програмою з практичного курсу “Наукове писемне мовлення англійською мовою” для магістрантів, головним завданням якої є забезпечення оволодіння двома видами писемного мовлення (читанням та письмом) англійською мовою на рівні, визначеному ЗЄР [12]. Проте, на жаль, цей курс не можна назвати професійно орієнтованим, оскільки майбутні викладачі англійської мови

не оволодівають практичними вміннями НПМ в галузі методики викладання іноземних мов (ІМ) у ВНЗ. При аналізі відповідних вимог до підготовки студентів магістратури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича і Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького було виявлено, що у Робочих навчальних програмах практичне оволодіння професійно орієнтованим НПМ майбутніми викладачами англійської мови не відображене [11; 13; 14]. Виявлена невідповідність положень, викладених у ЗЕР і Концепції організації підготовки магістрів в Україні, з одного боку, та у розглянутих Робочих навчальних програмах – з іншого, дає підстави констатувати, що *актуальність* розробки методики навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ продиктована необхідністю забезпечення ефективності наукової підготовки у межах дослідницьких магістерських програм [5].

Відповідно, мета і зміст навчання професійно орієнтованого НПМ у контексті процесів глобалізації й інтеграції потребують уточнення.

Мету і зміст навчання майбутніх викладачів англійської мови писемного мовлення досліджували багато вчених. Так, Ю. І. Пассов окреслив стратегічну мету іншомовної освіти та навчання професійно орієнтованих видів мовленнєвої діяльності (МД) [10, с. 176–177]; Б. А. Лapidус проаналізував компоненти змісту навчання студентів мовних спеціальностей [6, с. 16–22]; Л. К. Мазунова визначила мету і зміст навчання культури іншомовного письма [7, с. 191–207]; О. М. Соловова запропонувала сучасне тлумачення цілей освіти і нове розуміння змісту навчання писемного мовлення [16, с. 29–36]; Н. Д. Гальскова, Г. В. Єлізарова й А. М. Щукін розглядали проблематику цілей і компонентного складу змісту навчання видів МД [3, с. 260–264; 17, с. 112–145]. Проте мета і зміст навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ досі не конкретизовані.

Ураховуючи актуальність проблеми і недостатній рівень її дослідженості, ставимо за *мету* статті визначити мету і зміст навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ. Для досягнення мети нам необхідно реалізувати такі *завдання*: описати мету й уточнити компоненти змісту навчання професійно орієнтованого НПМ.

У методиці викладання ІМ центральне місце серед базових категорій посідає, безумовно, мета навчання. Слідом за Н. Д. Гальсковою та А. М. Щукіним ми розрізняємо стратегічну мету і конкретні цілі навчання ІМ [17, с. 107]. Під стратегічною метою розуміємо формування у студентів рис вторинної мовної особистості, яка здатна і бажає брати участь у спілкуванні на міжкультурному рівні [2, с. 97]. Стратегічною метою навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ вважаємо запланований наперед результат навчальної діяльності викладача і навчальної діяльності магістрантів з оволодіння міжкультурним НПМ.

Вичерпне формулювання конкретних (практичних, розвивальних, освітніх, професійних та виховних) цілей навчання англійської мови професійно орієнтованого НПМ можливе при врахуванні як соціального замовлення суспільства, так і умов навчання і мовно-мовленнєвих потреб студентів магістратури. Оволодіння іншомовним міжкультурним спілкуванням передбачає досягнення магістрантами мовних спеціальностей рівня комунікативної компетентності С2.1 у професійно орієнтованому писемному мовленні, зокрема НПМ у таких жанрах: наукова стаття, анотація до статті й тези доповідей [8, с. 67; 11].

Слід зауважити, що всі цілі рівноправні та взаємопов'язані у навчальному процесі; виокремлення практичної цілі як домінуючої у методиці викладання ІМ наразі вважається неправомірним, оскільки це веде до глобалізації мовленнєвого компонента [17, с. 109]. Для деталізації цілей навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ слід наголосити на розрізненні понять цілі та завдання навчання. Під завданнями навчання ми, слідом за Л. Є. Алексеевою й А. М. Щукіним [1, с. 6; 17, с. 111], розуміємо об'єктивне відображення цілей навчання відповідно до конкретного етапу й умов навчання.

Досягнення практичних цілей навчання передбачає необхідність вирішення предметних, мовно-мовленнєвих, соціокультурних і навчально-стратегічних завдань, відображених у змісті навчання [17, с. 116]. *Предметні завдання* навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НППМ визначають наукову сферу спілкування, навчальну ситуацію спілкування й інформативні комунікативні інтенції. Щодо реалізації *мовно-мовленнєвих завдань*, то згідно з робочою навчальною програмою з практичного курсу “Наукове писемне мовлення англійською мовою” КНЛУ [12, с. 4], рекомендаціями щодо підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича [11, с. 4] і робочою програмою дисципліни “Германські мови / Англійська мова” для магістрантів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [13, с. 2] випускники повинні:

- писати наукові статті, анотації й тези доповіді англійською мовою згідно з комунікативно-риторичними й композиційними нормами сучасного англомовного наукового дискурсу;
- використовувати граматичні конструкції, характерні для англомовного наукового дискурсу;
- стилістично правильно висловлюватися в письмовій формі;
- оформлювати бібліографію, схеми, таблиці й посилання на літературу в наукових текстах згідно з чинними вимогами.

На нашу думку, навчання НППМ передбачає також реалізацію завдань, що стосуються дослідження специфічних для наукових текстів лексичних і пунктуаційних явищ, а також комунікативних технік аргументації при створенні якісного наукового писемномовленнєвого продукту. Отже, реалізація мовно-мовленнєвих завдань забезпечує залучення магістрантів до наукового дискурсу.

Погоджуючись з думкою Л. Є. Алексєєвої про те, що навчання ІМ – це насамперед навчання міжкультурного спілкування між спеціалістами, ми вважаємо, що виконання *соціокультурних завдань* передбачає врахування у процесі навчання лінгвосоціокультурних аспектів НППМ як передумови ефективної міжкультурної взаємодії в галузі методики викладання ІМ [1, с. 7]. Реалізацію *навчально-стратегічних завдань* ми вбачаємо, слідом за Б. А. Лапідусом і О. М. Солововой, у навчанні використовувати раціональні прийоми розумової праці, інформаційні технології в оволодінні НППМ, довідникові матеріали, а також у формуванні вмінь логічно і послідовно викладати думки, забезпечувати зручність для читання наукового висловлювання тощо [6, с. 135; 16, с. 233].

Освітні цілі навчання НППМ здійснюються через виконання завдань, зорієнтованих на розширення професійного і лінгвістичного кругозору, а також опанування вмінням досліджувати, яке досягається передусім завдяки вмінням вчитися самостійно. Слідом за О. М. Солововой, Ч. А. Хафнером (Ch. A. Hafner) і Л. Міллер (L. Miller), ми розглядаємо розвиток автономності важливою передумовою ефективного навчання НППМ, що набуває особливої актуальності під час навчання у магістратурі, оскільки набуття вмінь автономно навчатися, зокрема вести професійно орієнтовану наукову діяльність, створює підґрунтя для самоосвіти впродовж життя [16, с. 36–37; 18]. Розширення професійного і лінгвістичного кругозору майбутніх викладачів англійської мови під час навчання професійно орієнтованого НППМ є когнітивною діяльністю як із зовнішніми, так і з внутрішніми структурами наукового тексту по встановленню концепту тексту, знаходженню і вилученню основної інформації. Слідом за О. С. Синєкоп, ми розглядаємо когнітивну складову освітніх цілей як особливий акцент на процесах уявлення, добору, аналізу, синтезу, зберігання, зіставлення, інтерпретації, систематизації, узагальнення і продукування нових знань [15, с. 75]. Ми погоджуємося також з твердженням Л. К. Мазунової, що когнітивний аспект пов’язаний з пізнанням культурної парадигми, тобто особистісним освоєнням культури, духовного досвіду відповідного соціуму, включаючи його морально-етичні норми і цінності [7, с. 196]. Отже, освітні цілі навчання

професійно орієнтованого НПМ визначають когнітивну складову писемномовленнєвої діяльності, згідно з якою науковий писемномовленнєвий продукт має відображати когнітивно-комунікативні стратегії англomовного наукового дискурсу.

Професійні цілі у навчанні НПМ охоплюють усі сторони підготовки матеріалу для написання наукового тексту, оскільки, згідно з Ю. І. Пассовим, система професійної підготовки викладача має бути не предметно, а професійно спрямована [10, с. 176–177]. Досягнення цих цілей ми вбачаємо, слідом за О. С. Синєком, у виконанні таких завдань, що передбачають активну участь магістрантів у професійно орієнтованому дослідженні, яке не лише потребує знань, навичок і вмінь з методики викладання ІМ, а й вимагає вмінь теоретичного обґрунтування і практичної реалізації інноваційних ідей на письмі [15, с. 76]. Спираючись на думку А. М. Щукіна про необхідність формування стійкої мотивації, ми розглядаємо мотивацію до подальшого оволодіння професійно орієнтованим НПМ і науковою писемномовленнєвою культурою як важливу передумову становлення професійної відповідальності [17, с. 119].

Досягнення розвивальних цілей передбачає реалізацію таких завдань: формування міжпредметних і надпредметних умінь (інформаційно-наукових, комунікативних, академічних), розвиток мовленнєвих і мисленнєвих здібностей (видів пам'яті, словесно-логічного мислення, емоцій, мотивації, активності особистості), без яких неможливе ефективне використання набутих знань для реалізації поставленої мети [16, с. 29].

Виховні цілі, згідно з дослідженням Г. В. Єлізарової [3], покликані реалізувати завдання з розвитку і виховання у студентів в процесі навчання професійно орієнтованого НПМ почуття самосвідомості, відповідальності, ставлення до представників іншомовної культури як до рівноправних учасників наукового дискурсу, послідовний розвиток толерантності, адаптації до явищ англomовної культури і формування емпатичного ставлення до її носіїв.

Розглянувши цілі навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ, зазначимо, спираючись на висунуте Л. К. Мазуною положення про виховне значення навчання культури іншомовного письма, що навчання писемного мовлення, зокрема НПМ, не повинно мати характер навчання утилітарних знань, навичок і вмінь у конкретних прагматичних цілях, а передбачає виховання особистості, становлення людини шляхом входження в англomовну писемну наукову культуру [7, с. 195].

Проаналізовані цілі навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ визначають його зміст. Під змістом навчання ми, слідом за Б. А. Лapidусом, розуміємо базисну категорію методики викладання ІМ, що визначає сукупність навчального матеріалу, який студенти повинні засвоїти, щоб якість і рівень їх оволодіння мовою відповідали цілям і завданням певної спеціальності [6, с. 5]. Н. Д. Гальскова та Н. І. Гез констатують, що вітчизняні та зарубіжні дослідники розглядають зміст не як статичну категорію, а як категорію, що постійно розвивається.

Ми поділяємо точку зору Н. Д. Гальскової і Н. І. Гез, згідно з якою компоненти змісту навчання охоплюють два аспекти: предметний і процесуальний [2, с. 124]. Стосовно розробленої методики перший аспект належить до *знань* лінгвістичного, академічного, наукового, соціокультурного і професійного характеру, а другий – це власне *навички й уміння* використовувати набуті знання для здійснення професійно орієнтованого наукового писемного спілкування і *вправи* для їх розвитку [2, с. 123; 9, с. 9; 16, с. 33–36].

Розглянемо кожен із компонентів змісту докладніше.

Компоненти предметного аспекту (позамовний компонент, мовний, мовленнєвий, лінгвосоціокультурний матеріал і навчально-стратегічний компонент) змісту навчання покликані забезпечити набуття відповідних знань. *Знання* ми розглядаємо, слідом за С. Ю. Ніколаєвою, як форму існування і систематизації результатів пізнавальної діяльності людини [9, с. 8]. Стосовно навчання професійно орієнтованого НПМ, слід забезпечити опанування магістрантами відповідних декларативних (знань лексико-семантичної, граматичної та стилістико-жанрової

організації англомовного наукового дискурсу) і процедурних знань, тобто знань про засоби і шляхи отримання нових знань, що відповідає вищезазначеним когнітивним аспектам освітніх цілей навчання.

Позамовний компонент включає 1) сфери спілкування, ситуації, теми та 2) комунікативні цілі та наміри. *Сфери спілкування, ситуації, теми* забезпечують магістрантів необхідною предметною інформацією [16, с. 33]. Питання сфер писемної комунікації нерозривно пов'язане з питанням функціональних стилів та жанрів; для методики навчання майбутніх викладачів англійської мови релевантним є науковий функціональний стиль у таких жанрах: наукова стаття, анотація і тези доповідей. Ми розглядаємо тему як відрізок дійсності, відображений у нашій свідомості, а в методичному плані вона визначається як ймовірний згорнутий текст, заданий у вигляді короткої тези. Теми наукового функціонального стилю забезпечують магістрантів знаннями правил і фактів, термінів і понять, проблем і етапів розвитку наукових теорій з методики викладання ІМ, а також ціннісних орієнтирів сучасного суспільства, причин і наслідків глобальних явищ тощо – предметної інформації, релевантної до навчальної дисципліни “Методика викладання ІМ у ВНЗ”. Безумовно, конкретизація тем залежить від обраної теми магістерської роботи і визначається індивідуальним планом у результаті співпраці наукового керівника і магістранта. Усвідомлення майбутніми викладачами англійської мови *комунікативних цілей і намірів* забезпечує розвиток у магістрантів необхідного рівня автономності як рівної відповідальності викладачів і студентів за результати спільної праці [16, с. 37]. В умовах співпраці у магістранта має бути можливість обрати свій спосіб вирішення завдання, а іноді й відмовитися від його виконання, якщо ця відмова вмотивована. Актуальне усвідомлення цілей і намірів, широка участь магістрантів у плануванні та самостійному визначенні завдань створюють підґрунтя для ще одного важливого компонента автономії – свідомого контролю [18].

Мовний матеріал, необхідний для навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НІМ, містить лексичні, граматичні, пунктуаційні, стилістичні та паралінгвістичні засоби; *мовленнєвий* – зразки мовлення на рівні тексту та понадфразової єдності.

Ми погоджуємося з поглядами С. Ю. Ніколаєвої й А. М. Щукіна про необхідність виокремлення *лінгвосоціокультурного матеріалу* з мовного і мовленнєвого, оскільки англомовний науковий дискурс характеризується культурно маркованими особливостями, пов'язаними з традиціями соціальних стосунків науковців і відображених у мовному оформленні наукових висловлювань [9, с. 6; 17, с. 123]. Цей компонент пов'язаний з необхідністю формування лінгвосоціокультурних навичок і набуттям відповідних знань, які покликані розвивати дискурсивні вміння, адже вивчення мови є проникненням у національну культуру народу, яка є невіддільною від мови у процесі її вивчення, а істотні в соціокультурному плані знання прив'язані до певних мовних і мовленнєвих елементів ІМ. До культурно маркованих мовних засобів, слідом за Г. В. Єлізаровою [3, с. 261], ми відносимо:

- 1) лексичні одиниці – англомовні методичні поняття, терміни й аббревіатури;
- 2) граматичні конструкції, характерні для англомовного наукового тексту;
- 3) пунктуаційні засоби оформлення англомовного наукового висловлювання.

Додатково ми вважаємо за доцільне виділити стилістичні засоби, до яких відносимо стилістико-жанрові маркери наукових текстів, що вимагають дотримання певних прийнятих у англомовній науковій спільноті комунікативно-риторичних норм. Ми погоджуємося з думкою Б. А. Лапідуса про те, що до змісту навчання слід віднести паралінгвістичні засоби, які використовуються в науковому тексті для позначення важливості якогось поняття або наукового погляду для певного дослідження, ставлення самого автора до предметного змісту тощо [6, с. 18].

Отже, лінгвосоціокультурний матеріал містить культурно марковані мовні засоби, характерні для англомовного наукового дискурсу, а саме: лексичні, граматичні, пунктуаційні, стилістичні та паралінгвістичні засоби.

Навчально-стратегічний компонент предметного аспекту змісту навчання має забезпечити спроможність майбутніх викладачів англійської мови свідомо користуватись навчальними і комунікативними стратегіями, а також стратегіями використання англійської мови в процесі когнітивної обробки і створення якісного наукового писемномовленнєвого продукту [9, с. 7]. Оволодіння навчальними стратегіями визначає здатність особистості самостійно організувати та вдосконалювати навчальну діяльність з оволодіння професійно орієнтованим НПМ. Опанування комунікативних стратегій англійської мови наукового дискурсу передбачає акцент на когнітивних процесах, що відображаються у семантиці та логіці композиційної структури наукових текстів. Отже, навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ має забезпечити оволодіння, окрім навчальних і комунікативних стратегій, ще й стратегіями використання англійської мови у професійно орієнтованому НПМ: читанні й письмі.

Предметний аспект змісту навчання нерозривно пов'язаний із процесуальним аспектом, який також визначається відповідно до цілей навчання і предметного змісту. Розглядаючи процесуальний аспект змісту навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ, зазначимо, що він охоплює навички і вміння, які взаємозалежні та взаємообумовлені. Формування останніх не можливе без вправ для їх розвитку. Під *вправами*, слідом за А. М. Щукіним, ми розуміємо цілеспрямовані, взаємопов'язані дії, які пропонуються для виконання в порядку наростання мовних і операційних труднощів з урахуванням послідовності формування мовленнєвих навичок і вмінь, а також характеру реально існуючих актів мовлення.

Розглянемо навички і вміння, що формуються чи розвиваються в процесі навчання НПМ.

Формування *дискурсивних навичок* передбачає формування лексичних, граматичних навичок і навичок техніки письма у межах текстів наукового функціонального стилю у вищезгаданих жанрах [2, с. 124]:

1) лексичні навички: розрізнити академічні й неакадемічні лексичні одиниці; вживати загальнонаукову, термінологічну і тематичну лексику; вставні слова/звороти, кліше; засоби міжфразового і міжабзацного зв'язку (перехідні слова, речення, абзац тощо);

2) граматичні навички: вживати повні дієслівні форми, умовний спосіб, засоби вираження модальності, дієприкметники, безособові форми дієслова і відповідні звороти (переважно герундіальні), пасивний стан; дотримуватися правил узгодження часів;

3) навички техніки письма: коректно вживати пунктуаційні знаки, велику літеру, курсив і підкреслення, зокрема в бібліографії; абрєвіатури, типові для наукового тексту; пунктуаційно правильно оформлювати посилання, цитати і бібліографію.

Дискурсивні вміння ми розглядаємо відповідно до ЗЄР як уміння організувати, структурувати й укладати наукові писемні висловлювання вищезазначених жанрів, що враховують екстралінгвістичні (прагматичні, психологічні) фактори створення і сприйняття наукового дискурсу [4, с. 122]. Написання зазначених текстів потребує загалом аналізувати, порівнювати і висловлювати наукові точки зору досліджень на певну проблему, а також організувати думки у певній послідовності – такі уміння, що визначають здатність комуніканта долучитися до міжкультурного спілкування у галузі методичної науки. Оволодіння НПМ передбачає рецептивний вид МД – читання – і продуктивний – письмо. На основі порівняльного аналізу наукових досліджень Б. А. Лапідуса, О. М. Солововой, А. М. Щукіна й ін. з проблем формування дискурсивних умінь студентів мовних спеціальностей ми дійшли висновку, що необхідно сформувати у майбутніх викладачів англійської мови такі дискурсивні вміння:

- 1) давати назву науковій статті, тезам доповідей, враховуючи аудиторію і мету [16, с. 35];
- 2) виділяти головну ідею, тему і структурні компоненти тексту [16, с. 34];
- 3) ефективно виражати мету і мовленнєве завдання своїх текстів [17, с. 305];
- 4) узагальнювати, перефразувати і синтезувати наукові ідеї [16, с. 34];

5) добирати, планувати й логічно впорядковувати послідовність речень, дотримуючись прийнятої в англійській науковій писемномовленнєвій культурі композиційно-логічної схеми, щоб вони утворювали зв'язний науковий текст з усіма притаманними йому якостями [16, с. 35];

6) ефективно використовувати різні техніки аргументації згідно з комунікативно-риторичними нормами англійського наукового дискурсу: доводити власні оціночні судження, наводити приклади, встановлювати й ефективно показувати причинно-наслідкові зв'язки, вести діалог/полемізувати з реальним або потенційним опонентом тощо [17, с. 305];

7) інтерпретувати таблиці, графіки, схеми, формули [16, с. 35];

8) оформляти науковий текст згідно з вимогами жанру: оформляти посилання, цитати, довідниково-бібліографічний апарат наукової роботи [16, с. 36];

9) виправляти і вичитувати власне наукове висловлювання [6, с. 135];

10) коментувати й оцінювати власні писемні наукові продукти і відповідні тексти одногрупників [6, с. 135].

Отже, формування дискурсивних навичок і розвиток дискурсивних умінь покликані забезпечити участь майбутніх викладачів англійської мови в англійському науковому дискурсі.

Перейдемо до аналізу ще одного компонента процесуального аспекту змісту навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ – *навичок оперування лінгвосоціокультурним матеріалом*. У процесі навчання професійно орієнтованого НПМ потрібно сформувати у майбутніх викладачів англійської мови такі навички:

1) вживання специфічних для англійських наукових текстів лексичних одиниць: безеквівалентної лексики (наприклад, skills, abstract, warming (up), brainstorming тощо), абревіатур (наприклад, CALL – Computer Assisted Language Learning) тощо;

2) оперування характерними для англійського наукового дискурсу граматичними явищами (наприклад, використання Historic Present – вживання дієслів-присудків у формі Present Simple зі значенням понадчасового постійного у англійських наукових висловлюваннях);

3) вживання пунктуаційних засобів, які в англійському науковому тексті можуть увиразнювати певне положення або передавати значення модальності (наприклад, використання двокрапки, дужок тощо у заголовках: “Creative Writing for Language Learners (and Teachers)”, “The Academic Conference: A forum for enacting genre knowledge”);

4) оперування стилістичними засобами організації англійського наукового тексту (наприклад, застосування персоніфікації як засобу увиразнення: a fascinating array of new scientific evidence; використання риторичних запитань в англійських наукових висловлюваннях);

5) вживання паралінгвістичних засобів англійського наукового дискурсу (наприклад, ілюстрації: фотографії, малюнки, діаграми, карти, таблиці, фігури тощо; друкарські засоби: тип і розмір шрифту, виділення чорним, підкреслення тощо) [4, с. 90].

Перейдемо до розгляду останнього компонента процесуального змісту навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ. *Навчально-стратегічні вміння* забезпечують можливість успішно навчатися, оволодівати змістом навчальної дисципліни в процесі МД [17, с. 135], усвідомлювати комунікативний намір і планувати комунікативну подію. Такі вміння ми поділяємо, слідом за Н. Д. Гальською, на інтелектуальні й організаційні. *Інтелектуальні* вміння – ті, які визначають обрані майбутніми викладачами англійської мови стратегії оволодіння науковим писемним спілкуванням, тобто способи набуття, збереження і застосування інформації, яку студенти отримують у процесі навчання професійно орієнтованого НПМ. Сюди ми відносимо такі вміння: 1) спостерігати за мовними (насамперед стилістико-жанровими та термінологічними) явищами англійської мови і зіставляти їх з відповідними явищами в українській мові; 2) перевіряти достовірність інформації із залученням додаткових джерел; 3) групувати інформацію на основі зазначених ознак; 4) класифікувати, систематизувати нову інформацію згідно з поставленим навчальним завданням; 5) передбачати та оцінювати

інформацію; 6) забезпечувати зручність під час читання наукового тексту тощо [6, с. 135]. До *організаційних* відносимо вміння: 1) обирати наукову літературу з теми; 2) працювати з довідниковою літературою; 3) зіставляти таблиці й схеми; 4) фіксувати інформацію у вигляді ключових слів, плану, конспекту. Для реалізації професійних цілей під час навчання у магістратурі потрібно також сформувати вміння роботи з термінологічними словниками з методики викладання ІМ; без цих умінь, як зазначає О. М. Соловова, неможливо досягти необхідного рівня навчальної автономії [16, с. 233]. Уміння застосовувати інформаційні технології теж належать до організаційних і передбачають не тільки вміння оформлювати роботу (її електронного варіанта) відповідно до вимог, а також вміння створювати електронні таблиці, діаграми, графіки; вміння структурувати електронний текст (нумерація сторінок, змісту, колонтитулів, посилань тощо); вміння передавати тексти з допомогою комп'ютерних мереж та Інтернету; вміння сканувати зображення і використовувати цифрову фото/відеоапаратуру [16, с. 36].

Під *компенсаторними* вміннями, слідом за Н. Д. Гальською, ми розуміємо адаптивні вміння, які забезпечують неперервність і автономність навчання навіть у ситуації, коли магістрант виявив свою необізнаність з якогось наукового чи суто технічного питання у процесі написання наукової роботи. Володіння компенсаторними вміннями, як зазначає А. М. Щукін, дає можливість магістрантам користуватися лінгвістичною і контекстуальною здогадкою; використовувати в процесі спілкування парафраз, синоніми; розпізнавати надлишкову інформацію й ігнорувати її тощо [17, с. 136]. Компенсаторні вміння забезпечують майбутніх викладачів англійської мови позитивною мотивацією, що виражається в необхідності постійного оновлення і вдосконалення своїх знань у разі виявлення у своїй системі наукових і мовно-мовленневих понять і умінь інформаційних лакун.

Узагальнено визначені компоненти змісту навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ у таблиці (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Компоненти змісту навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого наукового писемного мовлення

Предметний аспект	Процесуальний аспект
<i>Позамовний компонент</i> <i>Мовний і мовленнєвий матеріал</i>	<ul style="list-style-type: none"> • дискурсивні навички і вміння; • вправи для їх розвитку
<i>Лінгвосоціокультурний матеріал</i>	<ul style="list-style-type: none"> • навички оперування лінгвосоціокультурним матеріалом; • вправи для їх розвитку
<i>Навчально-стратегічний компонент</i>	<ul style="list-style-type: none"> • навчально-стратегічні і компенсаторні вміння; • вправи для їх розвитку

Отже, у межах статті ми висвітили питання мети і змісту навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ. На основі проведеного аналізу ми можемо зробити висновок, що стратегічною метою навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ є формування вторинної мовної особистості, яка здатна і бажає брати участь у міжкультурному науковому писемному спілкуванні. Практичні, професійні, освітні, розвивальні й виховні цілі при цьому взаємозалежні й покликані забезпечити реалізацію стратегічної мети. Змістом навчання майбутніх викладачів англійської мови професійно орієнтованого НПМ є англійська культура НПМ у своєму предметному і процесуальному аспектах. *Перспективу* наступних наукових розвідок ми вбачаємо у дослідженні лінгвістичних особливостей наукового дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева Л. Е. Методика обучения профессионально ориентированному иностранному языку. Курс лекций : Методическое пособие / Л. Е. Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ, 2007. – 136 с.
2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика : Учеб. пособ. для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Издательский центр “Академия”, 2004. – 336 с.
3. Елизарова Г. В. Культура и обучение иностранным языкам / Г. В. Елизарова. – СПб. : КАРО, 2005. – 352 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Концепція організації підготовки магістрів в Україні / Наказ Міністерства освіти і науки України № 99 від 10.02.2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/6670/print/
6. Лapidус Б. А. Проблемы содержания обучению языку в языковом вузе : Учеб. пособие / Б. А. Лapidус. – М. : Высш. школа, 1986. – 144 с.
7. Мазунова Л. К. Система овладения культурой иноязычного письма в языковом вузе : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Лидия Константиновна Мазунова. – Уфа, 2005. – 295 с.
8. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : курс лекцій : навч.-метод. посібник [для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня “магістр”] / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. [за ред. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2011. – 344 с.
9. Ніколаєва С. Ю. Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – № 3. – 2010. – С. 3–10.
10. Пассов Е. И. Сорок лет спустя, или Сто и одна методическая идея / Е. И. Пассов. – М. : ГЛОССА-ПРЕСС, 2006. – 240 с.
11. Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр” [спец. 8.030502 – “Англійська мова та література”]. – Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : mel.chnu.edu.ua/images/ects_ma.doc
12. Робоча навчальна програма з практичного курсу “Наукове писемне мовлення англійською мовою” для студентів-магістрантів [спец. 7.030502 – “Мова та література”] / [уклад. Т. Д. Чхетіані]. – К., 2008. – КНЛУ. – 18 с.
13. Робоча програма дисципліни “Германські мови / Англійська мова” для студентів-магістрантів [спец. 6.020303 – “Мова та література / Переклад”] / [уклад. Є. В. Бондаренко]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://www-foreign.univer.kharkov.ua/kaf_ef_ua.html
14. Робоча програма з дисципліни “Практика англійської мови” для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр” [спец. 8.030502 – “Мова та література”] / [уклад. О. Я. Кресян]. – Черкаси, 2010. – Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – 21 с.
15. Синекон О. С. Методика інтерактивного навчання англійського писемного мовлення майбутніх фахівців з інформаційної безпеки з використанням комп’ютерних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Оксана Степанівна Синекон. – К., 2010. – 370 с.
16. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам : продвинутый курс : пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е. Н. Соловова. – М. : АСТ : Астрель, 2008. – 272 с.
17. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам : Теория и практика : Учебное пособие для преподавателей и студентов / А. Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2004. – 416 с.
18. Hafner Ch. A. Fostering Learner Autonomy in English for Science : a collaborative digital video project in a technological learning environment / Ch. A. Hafner, L. Miller [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://lt.msu.edu/issues/october2011/hafnermiller.pdf>